

Uitwerking

Kinderleven in Israël en bij Jezus

Martin van Veelen

Je kunt je vandaag nauwelijks meer voorstellen hoe hard het leven in Israël is geweest. Zeker, Kanaän was een land van melk en honing. Maar er waren geen winkels waar je even wat kon kopen. Alles, huizen, voedsel, kleding en gerei, moest men zelf produceren. Dat betekende zwoegen en sloven van zonsopgang tot het invallen van de duisternis.

Zo ging dat al in goede tijden als er geen oorlog was waarin de oogst werd geroofd en de mannen sneuvelden. Of als er geen droogte was die de gewassen verschroeide. Of geen sprinkhanenplaag die alles wat groen was wegvrat. Of geen aardbeving... In die tijd waren ziekten en verwondingen vaak ongeneeslijk. Aan armen, weduwen en wezen is in Israël dan ook nooit gebrek geweest.

Kinderen hadden het meest te lijden onder de hardheid van het bestaan

En de goede armenwetten die de Heer had gegeven werden zelden royaal nageleefd. Het spreekt vanzelf dat kinderen het meest hadden te lijden onder de hardheid van het bestaan.

Opvoeding

Tegen de achtergrond van het harde leven dat de meeste Israëlieten hebben geleden, is het niet zo vreemd dat de opvoeding van de kinderen niet altijd zachtzinnig verliep. In de Spreuken lees je nogal eens over stokslagen. Je zoon gaat van een pak slaag niet dood (Spr. 23:13). Integendeel, je redt hem juist van de dood als je hem slaat (Spr. 19:18; 23:14)

Tuchtiging is een teken van liefde, zowel van je hemelse Vader als van je aardse vader (Spr. 3:13; Heb. 12:6). Wie zijn zoon niet met de stok slaat, haát hem en zal weinig vreugde aan hem beleven (Spr. 13:24).

Tuchtig je zoon, dan is er hoop, zorg ervoor dat hij niet sterft. Wie doldriftig is, zal moeten boeten, als je hem zijn woede toestaat, neemt die enkel toe.

Spreuken 19:18, 19

Van kindermishandeling is hierbij geen enkele sprake. Want de Spreuken waarschuwen minstens zo vaak tegen drift en woede en ze dringen herhaaldelijk aan op geduld en zelfbeheersing. In Spreuken 19:18 en 19 staan ze expres heel dicht bij elkaar: de wijsheid om te straffen en de dwaasheid van drift en woede.

In het algemeen geeft de wijze bij de opvoeding de voorkeur aan lessen met woorden en adviezen. Maar niet elke ouder heeft gezag dat zich zonder (lijf)straffen kan laten gelden. En kinderen zijn niet allemaal gelijk (Spr. 20:11); niet elk kind gehoorzaamt alleen door te luisteren. Bovendien kent de hele maatschappij gedurende de tijd van het Oude en het Nieuwe Testament geen gevangenisstraf, maar wel lijfstraffen. Ook in dat opzicht wordt in de Bijbel geen verschil gemaakt tussen volwassenen en kinderen.

Je kunt de opvoedkundige adviezen uit de Spreuken dan ook niet zomaar lospellen uit de maatschappelijke context van het oude Israël. Aan de andere kant is het ook goed om te bedenken

dat de moderne geweldloze opvoeding nog maar zo'n vijftig jaar bestaat. Dat is op de hele wereldgeschiedenis ontzettend kort. Zijn de ervaringen die met de moderne opvoeding zijn opgedaan, wel zo gunstig gebleken voor het kind en voor de maatschappij?

Als een kind (Mat. 18:1-5)

Jezus' leerlingen willen van Hem weten: wie van ons is de belangrijkste? Wie is in het koninkrijk der hemelen nummer 1, wie nummer 2, nummer 3, enzovoort? Als antwoord op die vraag naar de rangorde roept Jezus een kind bij Zich. Gewoon het eerste het beste kind dat daar aanwezig is. Dat kind is niet nummer 1, 2 of 3. *Het telt helemaal niet mee.* Zo ging dat toen in Israël. Zo ging dat vroeger ook bij ons. Het kind heeft maar te komen als een 'grote meneer' het roept. Het heeft, zoals mijn goede vader placht te zeggen: 'niets in te Je kunt de opvoedkundige adviezen uit de Spreuken niet zomaar lospellen uit de maatschappelijke context van het oude Israël brengen dan lege briefjes.' Het komt als nummer 1 of nummer 2 zelfs in de verste verte niet in aanmerking; althans, volgens de maatstaven die in de maatschappij gelden.

In het koninkrijk van Jezus gelden heel andere maatstaven dan in de maatschappij. Bij Hem is de belangrijkste wie onbelangrijk is. En dan ook wie *zichzelf* zo wil zien en wie zich daarnaar gedraagt. De Heer verhoogt wie zichzelf vernedert, wie onbelangrijk wil zijn. Zo word je als een kind. Niet omdat het kind van nature of qua aard en inborst nederig is (bepaald niet!). Maar wel omdat het kind helemaal onderaan op de sociale ladder staat. Het kind *is* laag naar menselijke maatstaf. Het *is* klein. En kleintjes tellen nu eenmaal niet mee. Althans, zo was dat in de tijd van de Bijbel. En vele eeuwen daarna.

Wie op die manier klein wil zijn, onbelangrijk als een kind *is*, die is de grootste in het koninkrijk. Maar wie voor zichzelf een eerste of andere belangrijke plaats opeist, die komt het koninkrijk der hemelen niet eens binnen. Houd dat maar goed in gedachtenis en handel daar maar naar in de onderlinge omgang! 'Voorwaar, Ik zeg u...'

Dat is een moeilijke les. Voor de leerlingen toen. Voor de kerk van alle eeuwen. Het is ten diepste de les om *van genade* te leven.

Als een kind (Mar. 10:13-16)

Ook in de bekende geschiedenis van de mensen die hun kinderen bij Jezus brengen, is de *onbelangrijke positie* van het kind het punt waar het om gaat. Jezus is immers gekomen om rijken en machtigen van de troon te stoten en armen te verhogen (Luc. 1:52, 53). Wanneer Hij kinderen niet wegstuurt maar juist hen omhelst en zegent, treedt Hij op naar de stijl van Gods dwaasheid die uitkiest 'wat niets is, om wat wel iets is teniet te doen' (1 Kor. 1:28).

Worden als een kind is bepaald geen kinderlijke opgave

Wanneer zijn leerlingen de mensen met hun kinderen wegsturen, windt Jezus Zich daarover op. Zoiets lees je zelden over Hem. Het heeft dan ook een diepere oorzaak dan dat de leerlingen niet aardig zijn voor de kinderen en wie hen brengen. De oorzaak voor Jezus' opwinding ligt in hun onbegrip voor de dwaasheid van zijn koninkrijk. De discipelen handelen tegenover de kinderen zoals dat in de maatschappelijke verhoudingen van toen van hen verwacht mocht worden. Ze willen hun meester beschermen tegen inbreuk op zijn kostbare tijd en aandacht. Voor kinderen heeft Hij natuurlijk geen tijd, denken ze. Rabbi Jezus heeft wel iets belangrijkers te doen: met volwassenen spreken en zieken genezen. Jezus is echter anders dan de andere rabbi's in Israël. Het gaat bij Hem *juist niet* toe als in de maatschappij. Zijn rijk wordt gekenmerkt door de genade van God die geeft aan wie er uit *zichzelf geen recht* op (kunnen) laten gelden. Daarom heeft Jezus

tijd en liefdevolle aandacht voor hen die daarvoor naar menselijke maatstaf niet in aanmerking komen: kinderen en de mensen waar kinderen voor staan: de kleinen.

Wees kinderen in het kwaad, maar wees in uw denken volwassen (1 Kor. 14:20)

Jezus' leerlingen begrepen nog niet *hoe* zijn rijk komt en *wie* aan dat rijk deelhebben. Het koninkrijk der hemelen komt door het messiaanse lijden en je krijgt er alleen deel aan door je leven te willen verliezen; of, anders gezegd, door het te ontvangen als een kind.

Aan kindertjes geopenbaard

In Matteüs 11:25 en 26 zegt Jezus: 'Ik dank U, Vader, Heer van hemel en aarde, dat U deze dingen voor wijzen en verstandigen verborgen hebt, doch aan kinderen geopenbaard. Ja, Vader, want zo is het een welbehagen geweest voor U' (NBG '51). Het gaat nu niet over hoe de leerlingen van Jezus moeten worden. Hij zegt hoe genadig verkiezend zijn Vader te werk gaat. Sinds Johannes de Doper breekt het koninkrijk der hemelen zich baan in de wereld (Mat. 11:12). En de Vader heeft deze dingen niet aan wijzen en verstandigen, maar aan kinderen geopenbaard. Het woord dat Jezus hier gebruikt, is niet het woord *kind* dat in Matteüs 18 en Marcus 10 staat. Je zou het woord hier kunnen weergeven met *peuters*. Kinderen die zelfs aan onderwijs nog niet toe zijn.

Toch is wat wij verkondigen wijsheid voor wie volwassen is in het geloof. Het is echter niet de wijsheid van deze wereld en haar machthebbers (1 Kor. 2:6)

Kinderen zijn in dit geval dus de mensen die absoluut niet als wijs en verstandig kunnen worden getypeerd. Daarmee is niet bedoeld: dom en dwaas, maar: ongeletterd, ongeleerd. Kindertjes zijn hier de mensen die als ongeleerden – naar menselijke maatstaf – niet voor het ontvangen van openbaringen in aanmerking komen.

Kindermishandeling

In de oude kerk heeft men het kind uit Matteüs 18 al gauw met een beroemde groot(!)heid uit de kerk geïdentificeerd. Het zou de latere martelaar Ignatius van Antiochië zijn geweest.

J.A. Bengel (1687-1752), een groot exegeet, schreef bij Matteüs 18:3: 'ongetwijfeld was dat een aardig en beminnenswaardig kind.' Hij leefde dan ook in de bravehondertentijd.

In onze tijd krijgt het kind in preken en meditaties allerlei gewenste eigenschappen aangesmeerd: het zou open, volgzaam, pretentieloos en gehoorzaam zijn. Hoe dit kinderbeeld te rijmen is met het 'onbekwaam tot iets goeds en uit op elk kwaad' uit de catechismus, laat men dan maar in het midden. Het klopt in ieder geval niet met de ontwikkelingspsychologie. Het arme kind uit Matteüs 18 ondergaat deze behandeling zonder protest: het heeft nog steeds niets in te brengen dan lege briefjes.

Die mensen worden dan wel *volwassen* in het geloof. Kinderlijk geloof wordt in de Bijbel nergens aangeprezen. Zo werkt Gods verkiezing. Hij kiest wat, althans naar menselijke maatstaf, *niet in aanmerking komt*.

Kinderbijbel

Het heil wordt gegeven aan mensen die er uit zichzelf op geen enkele manier *aanspraak* op kunnen maken. Zoals de kinderen er uit zichzelf geheel geen aanspraak op konden maken dat Jezus aandacht en tijd voor ze zou hebben. Maar, wee de groten, de nummers 1, 2 en 3, die in hun eigen hoogheid zich te belangrijk voelen om herder te zijn voor deze ‘onbelangrijke’ schapen van Christus’ kudde (Mat. 18:11-14). De Vader zelf wil niet dat er ook maar één van zijn schapen verloren gaat. Die genadig verkiezende wil van de Vader máákt de kleinen heel belangrijk in zijn rijk. De engelen die Hij met de zorg voor hen heeft belast, hoeven bij het hemelse hof niet eens op audiëntie te wachten. Ze hebben voortdurend toegang tot Gods troon (Mat. 18:10). Zo belangrijk zijn de kleinen in Gods oog. De onbelangrijksten naar menselijke maatstaf zijn de groten in zijn hemels koninkrijk. Aan hen maakt Hij zijn blijde boodschap bekend. Zo is het kind in de Bijbel een voorbeeld van de diepste kern van de Bijbel zelf: Gods genadige verkiezing. Dat maakt heel de Bijbel uiteindelijk tot kinderbijbel. .

Verwerking

1 Als een kind

Stelling: Worden als een kind of het koninkrijk ontvangen als een kind is ook voor kinderen heel erg moeilijk.

Werkvorm

- Schrijf deze stelling op een bord of een vel papier.
- Schrijf reacties en meningen van de groep eronder.
- Rangschik verwante opmerkingen naar onderwerp om te bespreken. Lees daarbij Matteüs 18:1-5 en Marcus 10:13-16.
- Bespreek dit vervolgens in kleine groepjes.

2 Kinderlijk geloof

De feiten

- Kinderen zijn soms gehoorzaam en soms ongehoorzaam.
- Kinderen hebben almachtsfantasieën (mijn vader is de sterkste van de hele wereld en ik ben sterker dan mijn vader!).
- Kinderen kunnen heel lichtgelovig en onkritisch zijn (Sinterklaas, de ooievaar, wat juf zegt is waar).
- Kinderen ontwikkelen pas vanaf hun vijfde levensjaar een beetje sociaal gevoel; voor die tijd zijn ze erg egocentrisch.
- Kinderen zijn – niet minder dan volwassenen – niet in staat om goed te doen en uit op alle kwaad.

Werkvorm

Kinderlijk geloof is...

- Laat iedereen deze zin aanvullen en op een vel papier schrijven.
- Schrijf vervolgens in eigen woorden wat er staat in 1 Korintiërs 2:6 en 1 Korintiërs 14:20.
- Wissel het geschrevene met elkaar uit en bespreek het.

3 Psalm 131:2

- Zoek verschillende vertalingen (www.biblija.net) van Psalm 131:2 op en leg ze naast elkaar.
- Welke geestelijke activiteit leert deze psalm ons?
- Hoe ben je met deze activiteit bezig?
- Bespreek dit in kleine groepjes.

4 Stelling

Wie de Bijbel antwoord wil laten geven op vragen naar het omgaan met kinderen in de kerk (bijvoorbeeld rond de kindernevendienst of een 'kindmoment' in de kerkdienst) overvraagt de Bijbel en is feitelijk biblicistisch bezig.

Werkvorm: driehoeksdiscussie

- Schrijf de stelling op een bord of groot vel papier.
- Hang in drie hoeken één vel papier met 'ja' – 'nee' – 'weet niet'.

- Lees de stelling voor en laat iedereen reageren door in een van de hoeken te gaan zitten of staan. Zo ontstaan er drie groepen.
- Elke groep gaat in de hoek de argumenten vóór de stelling schrijven.
- Daarna gaan de 'hoeken' met elkaar in gesprek. Van mening veranderen is letterlijk van plaats veranderen.

Literatuur

D.P.R. Keizer, *Het kinderleven in bijbelse tijd*, Kok Kampen, 1978.

Hans-Ruedi Weber, *Jezus en de kinderen*, Kok Kampen, 1979.